

TOLBERTER ERF

Nummer 4
Maart 2023

In dit nummer:

1. Uren, dagen, maanden, jaren
2. Terugblik op 10 jaar betrokkenheid bij CazemierBoerderij
3. CazemierBoerderij sluit 2022 af met bescheiden positief resultaat ♦ Oud en nieuw nieuws van de werkgroepen ♦ Activiteitencommissie
4. Archiefcommissie ♦ Verrassende vondst in de Postwagens ♦ Geslaagde reünie met 'Plaatjes uit de oude doos'
5. Aangeboden erfgoed ♦ Liefdesbrieven
6. 50 jaar Spekclub 'Samen eten' (2) ♦ Donateursmiddag ♦ Nieuwe expositie ♦ Excursie
7. Een school in oorlogstijd

Foto van een vroegere wedstrijd op de huidige ijsbaan.

Uren, dagen, maanden, jaren

Misschien kent u het Nieuwjaarslied van Rhijnvis Feith nog wel. Onze jeugdversie was wereldser: *Uren, dagen, maanden, jaren vliegen als een schaduw heen, niets te mokken, niets te maren niets te pruilen van verdriet, aan een boom zo vol geladen mist men één, twee pruimpjes niet.* Als u andere varianten kent dan hoor ik ze graag.

Volgens onze penningmeester Henk van Wijk van de CazemierBoerderij en Simon Riepma, administrateur van Fredewalda, mogen we tevreden zijn over de resultaten over 2022. De basis werd gelegd door de donateursactie.

De jaarwisseling stond in het teken van een actie van de Oudejaarsclub Tolbert, uit het graf opgestaan na de geruchtmakende stunt in 2002 dat zij twee gestolen schilderijen in hun bezit hadden en een losgeld vroegen van € 50.000,-. In 2012 werden ze veroordeeld tot een schadevergoeding van € 5.000,-. Piet de Vries heeft een alleraardigst boekje 'Van Gogh los' over de Oudejaarsstunts geschreven.

Na een lange onderduik kwam de Oudejaarsclub dit jaar weer boven water. Aanleiding was de mogelijke verplaatsing van de Tolberter Ijsbaan achter de CazemierBoerderij, met een multifunctionele bestemming. Als statement werd een aantal bomen gekapt als eerste aanzet voor realisatie. Media-aandacht was er van TV Noord en de regionale pers.

We houden u graag op de hoogte van eventuele ontwikkelingen.

♦ Meindert Bouma,
voorzitter CazemierBoerderij
en
Oudheidkamer Fredewalda

Terugblik op 10 jaar betrokkenheid bij de CazemierBoerderij

In 2014 ben ik bestuurslid geworden van Fredewalda. Dat was voor een niet in Tolbert geborene wel even wennen. Hoewel we toch al vanaf 1990 in Tolbert wonen en wij er regelmatig te voet en op de fiets op uit trokken om de omgeving te leren kennen. En het is een inspirerende omgeving. Relatief rustig zo ver van de randstad en qua natuur een mooi en afwisselend landschap.

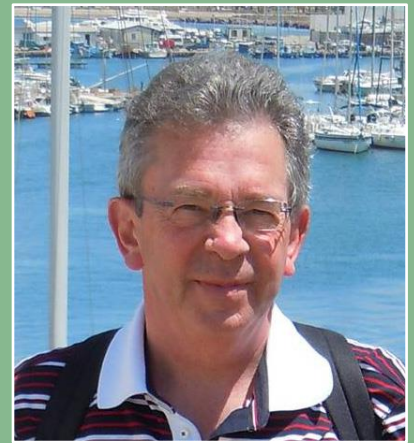
Als bestuurder van de oudheidkamer werd ik geconfronteerd met allerlei vragen over cultureel en historisch erfgoed. De overgang van het 'oude dorpscentrum' aan het Meester Boonstraplantsoen naar de CazemierBoerderij had net plaatsgevonden. En de opgave om met elkaar een sprankelend centrum van Tolbert te realiseren was stevig present. Ik heb de bestuursfunctie van Fredewalda een jaar uitgevoerd. Aansluitend werd ik bestuurder van de stichting Dorpscentrum Tolbert. Voor mij een logische keuze.

Recent heb ik aangegeven dat het voor mij tijd is om mijn taak als bestuurder van de CazemierBoerderij neer te leggen. Ik vind dat het voor de organisatie goed is als er met enige regelmaat nieuwe mensen komen in het bestuur. Zij brengen nieuwe inzichten en ideeën mee en hebben ongetwijfeld ook andere netwerken die van pas kunnen komen.

Als je dan zo eens terugblijkt op de afgelopen jaren is er wel het een en ander veranderd rondom de CazemierBoerderij. Waren er aanvankelijk twee zeer te onderscheiden stichtingen met ieder een eigen bestuur, nu is de situatie wel enigszins veranderd. Bladerend in het tweemaal per jaar verschijnende blad, nu 'Tolberter Erf' geheten, eerder 'Oud Nieuws' kun je de veranderingen zien.

Zelf vind ik de oprichting van de stichting CazemierBoerderij op 1 januari 2020 een belangrijke mijlpaal. Dit hield in dat de stichting Dorpscentrum Tolbert ophield te bestaan. Haar activiteiten werden ondergebracht in de nieuwe stichting. Dit heeft vorm en inhoud gekregen in een proces dat met verschillende organisaties en verenigingen in Tolbert is uitgevoerd. Een spannend, leerzaam en inspirerend gebeuren. Ik vond het mooi om daar deel van te hebben uitgemaakt.

Wat mij in het bijzonder heeft geboeid is de geweldige inbreng van vele vrijwilligers die met hart en ziel betrokken zijn bij de CazemierBoerderij. En vrijwilligers met een grote diversiteit aan rollen en taken. Het was fijn om met hen te mogen werken. Ook de nauwe samenwerking met de vereniging van dorpsbelangen Oldebert was erg goed.

De samenwerking met de beheerders is ook inspirerend en soms spannend geweest. Zij zijn immers van grote waarde voor ons om ervoor te zorgen dat mensen de boerderij weten te vinden en er blijven komen. Op deze samenwerking kijk ik ook met veel plezier terug. En niet te vergeten de uitstekende samenwerking met mijn collega-bestuursleden, dit vormde ook een bron van inspiratie.

De laatste ontwikkelingen stemmen mij positief. Ik noem hier de ontwikkelingen met betrekking tot de verplaatsing van de ijsbaan naar het terrein achter de CazemierBoerderij. Deze is in een belangrijk stadium gekomen. Het is nog geen gelopen race maar de neuzen van diverse betrokken partijen staan in de zelfde richting, mooi. En de Buurthuiskamer in Tolbert is recent van start gegaan. Het lijkt erop dat mensen deze activiteit op de vrijdagmorgen weten te waarderen.

Iedereen met wie ik zeer prettig heb samengewerkt, reuze bedankt daarvoor. We zullen elkaar zeker nog wel eens tegenkomen in en om de boerderij in Tolbert.

♦ *Bé Bosman*

CazemierBoerderij sluit 2022 af met bescheiden positief resultaat

Over 2022 heeft de Cazemier-Boerderij een voordelig resultaat behaald van € 11.000,00. Door de effecten van corona verliep het eerste deel van het jaar financieel gezien nog moeizaam, maar de periode na de zomer liet een duidelijk herstel zien.

Ook de bankrekening is weer groeiende.

Dat er 'winst' werd gemaakt is mede veroorzaakt door financiële ondersteuning van de gemeente Westerkwartier. Gezien omstandigheden als corona en prijsverhogingen die aan de CazemierBoerderij in rekening zijn gebracht is het bestuur tevreden over het behaalde resultaat.

Ook in 2023 worden we geconfronteerd met forse prijsverhogingen van energie, etenswaren en dranken. Daarnaast zijn de kosten van de inzet van onze beheerder hoger dan vorig jaar. Om financieel gezond te blijven heeft het bestuur moeten besluiten om de verhuurtarieven van ruimten in de boerderij en de tarieven van etenswaren en dranken met circa 10% te verhogen.

Laten we hopen dat we dit jaar financieel gezien een goed jaar kunnen draaien, zodat het voortbestaan van de Cazemier-Boerderij niet in gevaar komt.

♦ *Henk van Wijk,*
Penningmeester Cazemier-Boerderij

Oud en nieuw nieuws van de werkgroepen

Activiteitencommissie

Deze werkgroep bestaat uit Jur Engels, Anneke Ekhart, Alie Seiffers, Piet de Vries, Maria Nielsen en Greet Atsma, die ieder vanuit hun eigen achtergrond meewerken aan het samenstellen van een gevarieerd cultureel-historisch jaarprogramma. Lezingen, exposities, excursies, workshops voor een zo breed mogelijk publiek.

In 2022 zijn onder andere drie tentoonstellingen georganiseerd die heel succesvol waren.

♦ 'Quilts en Fraaie handwerken' van de Vrouwen van Nu afdeling Tolbert trok belangstellenden uit een wijde regio. Deze kleurrijke expo was een bezoek meer dan waard.

♦ Was er vooral belangstelling van vrouwen bij de quilts, een overwegend mannelijk publiek kwam naar de CazemierBoerderij voor de 'CC races Tolbert'. De verzamelingen CC-materiaal van Johan Ekas en Gerrit Cazemier deden oude tijden herleven. Een opgestelde racemotor zorgde er zelfs voor dat je de CC kon ruiken. Uit alle delen van het land kwamen liefhebbers van de motorsport die goede herinneringen hadden aan de CC in Tolbert. Zo kwam ook de familie van Cornelis Sikkema, een van de oprichters van de CC, op een snikhete dag helemaal vanuit Noord-Brabant naar Tolbert. Genoten!

♦ 'Ik ben verf', schilderijen van Gerriet Postma uit particulier bezit. Opnieuw een voltreffer.

Kunstliefhebbers uit het hele Noorden, en bewonderaars van deze kunstenaar zagen werk uit zijn beginperiode, de tijd dat hij in Tolbert woonde en werkte. Op zaterdagavond 29 oktober hebben we Gerriet herdacht met een mooi programma van verhalen, film en muziek. Hij zou de volgende dag 90 zijn geworden.

Exposities dit jaar:

♦ 25 Cursisten van Tieni Menninga uit Nietap exposeren hun schilderijen t/m april (foto).

♦ 'Vort Peerd'. Over paarden in het Westerkwartier. Van mei t/m augustus.

♦ 'Lapwerk'. Quilt Art, kunstzinnige quilts van Dirkje van der Horst-Beetsma. Van september t/m november.

Op de volgende pagina aandacht voor de Archiefcommissie. In het volgende nummer stellen we graag de werkgroep Rondleiders voor.

Archiefcommissie

Wil Sikkens, André Bakker, Stoffer Frieso en Greet Atsma komen iedere maandagmorgen in de Doagse Koamer van de CazemierBoerderij bij elkaar. Incidenteel schuift Harry van Elderen aan (ICT) en komt Ineke Bakker als er textiel gefotografeerd moet worden.

Van objecten, foto's en documenten tot en met boeken, alles wordt gearchiveerd en digitaal opgeslagen in Omeka (computer, door Harry van Elderen) en/of fysiek opgeborgen. Inmiddels zijn er bijna 1200 voorwerpen door de handen van de commissie gegaan, stapels foto's beschreven, boeken in de kast gezet en dozen met documenten in het Fredewalda Archief in de CazemierBoerderij of het archief in het Gemeentehuis ondergebracht, waar Tietje Haan verantwoordelijk voor is.

Leuk werk, veel werk! We waren daarom blij dat Bonnita Dijkstra, Jaap Datema en Ahmet Rasit Demirkan ons team kwamen versterken. Zij nemen Harry van Elderen veel computerwerk uit handen! Omdat het gemeentehuis van de voormalige gemeente Leek wordt verkocht eind dit jaar, wordt er gezocht naar nieuwe archiefruimte voor de plm. 130 archiefdozen van het Fredewalda-archief.

Verrassende vondst in de Postwagen

We dachten dat alles weg was na de brand van de Postwagen op 3 februari 2012, maar bij het opruimen van de zolder van een bijgebouw, kwam er iets moois tevoorschijn: het vaandel van het gemengd zangkoor Excelsior. Meer dan honderd jaar oud en praktisch ongeschonden!

In 1800 was er al een zanggezelschap in Tolbert. Rond 1900 had de bekende meester Boonstra, liefhebber van de zangkunst, twee koren geformeerd, een kinderkoor en een gemengd koor. In 1908 kreeg dit koor een bestuur en een naam: Excelsior. Ter gelegenheid van de officiële oprichting werd het Tolberter volkslied 'Aan 't Oalerliek Dörp' aan de vereniging opgedragen. Dit was geschreven door Jelte Boonstra; de muziek was van zijn broer Piet Boonstra (zonen van...).

In 1958 vierde Excelsior het 50-jarig bestaan uitbundig met de wens: op naar de 100 jaar! Helaas, een decennium later werd het koor opgeheven.

Ons rest een zwartfluwelen vaandel met tal van medailles. Een bewijs dat Excelsior een koor was dat meetelde in de wereld van de zangkunst. De oudste medaille is verdiend op een concours in Leek, het was in 1912 dat Excelsior een tweede prijs won. Net als vele verenigingen in Tolbert, had Excelsior haar domicilie in de Postwagen. Hier vonden ook de jaarlijkse uitvoeringen plaats met een prachtig programma.

Bedankt mensen van de Postwagen voor het bewaren van dit stukje Tolberter erfgoed!

Geslaagde reünie met 'Plaatjes uit de oude doos'

Dia's uit het archief van Oudheidkamer Fredewalda, gemaakt door meester Weges - voormalig hoofd van de o.l.s. Tolbert - zijn aanleiding geweest een reünie te organiseren. Het waren vooral plaatjes van schoolreisjes naar Ameland van zesdeklassers uit de jaren 1976, 1977, 1978, 1979, 1980 en 1983.

De oud-leerlingen van deze jaren waren voor 22 januari uitgenodigd om in de CazemierBoerderij aanwezig te zijn bij de overhandiging van het boek 'Plaatjes uit de oude doos', met als inhoud foto's van hun schoolreisjes naar Ameland. En natuurlijk om de door de latere

directeuren Alie Seiffers en Jaap Balkema gedigitaliseerde dia's te bekijken. Het hoofddoel van deze middag was vooral om elkaar, soms na 40 jaar, weer te ontmoeten en bij te praten. De 75 oud-leerlingen en een aantal oud-leraren hebben een ontzettend gezellige middag gehad. Vele agenda's zijn getrokken om weer met elkaar af te spreken.

Deze middag was een moment om deze groep tussen de 50 en 60 jaar enthousiast te maken voor vrijwilligerswerk bij Fredewalda en de CazemierBoerderij. We wachtten met spanning af!

Aangeboden erfgoed

T. Buursma, Tolbert: 4 koopaktes betreffende verkoop land en gebouwen in de buurt van Oldebertweg 10 en Holmerpad 5.

C.W. Gerbens, Leek: bokkenkar.

Barbershop, Leek: kinderkappersstoeltje.

B. Speerstra, Tynaarlo: gedecoreerde doofpot.

C. Mers, Leek: geboortekaartjes.

J. Oosterhuis, Roden: uit de nalatenschap van mevrouw C.S. Dijk-Weering: ellenstok, knijpbrillen, breidoppen, bijbel NT, bikkelspel, spel, lakstempel, fluitje, rolmaat, passer, 2x rouwketting en rouwbroche, kraaltjes.

F. van Lelyveld, Tolbert: een antiek apparaat om garen op te winden/hangen? (zie foto links)

De eigenaar van dit prachtige houten 'toestel' kon niet vertellen wat het is en hoe het werkt. Het heeft iets te maken met het garen. Wie weet wat dit is en waarvoor het dient? Graag bellen met Greet Atsma, telefoon 0594-51 34 65.

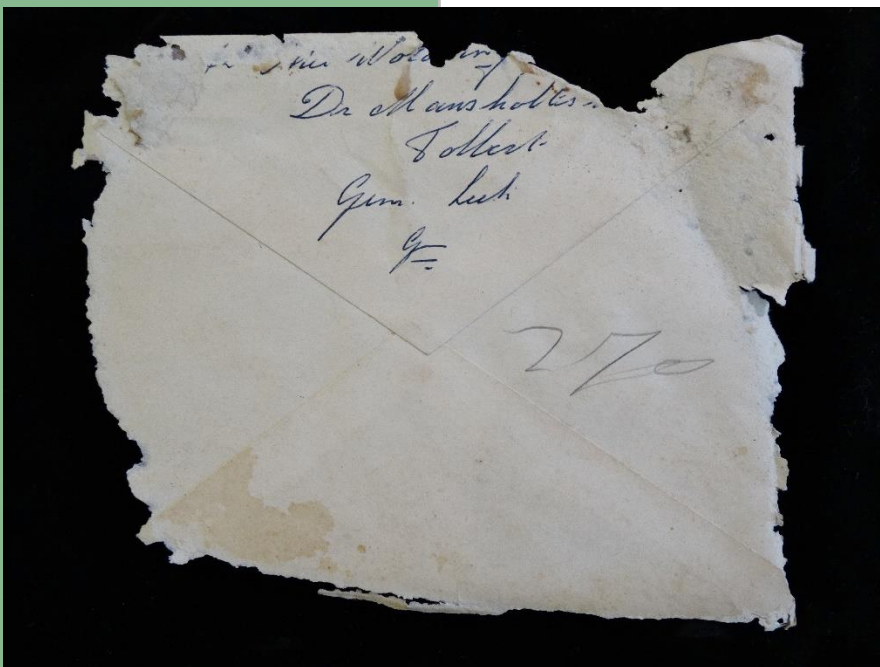
Uit de nalatenschap van Wilke Meijer: o.a. 3 videobanden, certificaat, knipsels.

Bijzonderheid: Wilke heeft ons eerder blij gemaakt met twee boeken met foto's over het leven in Tolbert en dorpsgezichten. Zeer de moeite waard om die eens in te kijken!

Alle schenkers: hartelijk dank!

Liefdesbrieven

Van mevrouw Liesbeth v.d. Berg uit Zevenhuizen ontvingen wij een envelop met 'liefdesbrieven'. Bij de verbouwing van hun woning Dwarshaspel 16 kwam tot hun verrassing bij het weghalen van oude muurbekleding een serie van 10 brieven tevoorschijn met een romantische inhoud. Allemaal geschreven in juni 1960.

Ze zijn gericht aan Dpl. Sgt. Havedings J., Reg.no. 39-10-10-145, Foerier C. Compagnie, 314 Inf. Bat. Utrecht en ondertekend met 'Alie'.

Op een fragment van de achterkant van een envelop staat als afzender: Familie Woldering, Dr. Mansholtweg, Tolbert. We mogen voorzichtig concluderen dat Alie Woldering deze brieven heeft geschreven aan haar verloofde Jan Havedings.

Vragen: zijn deze twee geliefden ook samen getrouwd? Leven ze nog?

Waar wonen ze?

Wie kan ons helpen deze vragen te beantwoorden, zodat wij de brieven terug kunnen geven. Reacties aan Greet Atsma, telefoon 0594-51 34 65.

50 jaar Spekclub 'Samen Eten' (2)

De Spekclub 'Samen Eten' begon in 1956 met tien leden en groeide uit tot een club eind jaren tachtig tot 75 à 80 leden, en toen kwam de klad erin; daarmee eindigde ik de eerste aflevering. Na vijftig jaar is het einde nabij. Eind november 2006 wordt de kas geleegd en voor het laatste vlees uitgedeeld. Zo komt een eind aan een prachtige traditie, laat voorzitter Jannes Boonstra weten. "We eten samen snert, vertellen verhalen van vroeger en dan is het afgelopen."

De tijden en de regels veranderden, strengere regelgeving en de AID en de milieupolitie kwamen om de hoek kijken, waardoor er bij een slager geslacht moest worden en niet meer in de buitenlucht. Eerst gebeurde dat bij slager Roelf Lourens in Tolbert. De leden waren dagen in de weer met de voorbereidingen onder andere met het haarvrij maken van de varkens en na de slachting met het verdelen van het vlees en organen.

Na veertien jaar stopte Lourens ermee. De club ging op zoek naar een andere slager en vond die in de alom bekende Nederhoed, toen nog gevestigd in Nieuw-Roden. Maar de charme ging er toen al wat af, omdat de varkens al geslacht binnen kwamen. Omdat er geen voorbereidingen meer nodig waren, ging de gezelligheid er ook wat af, het werd steeds zakelijker. Toch maakten ze er een happening van, een van de bestuursleden maakte een maaltijd na het slachten nieuwe stijl mee en uiteraard met een borreltje. De laatste jaren zat de sleet er echt in, geen maaltijden meer en een borrel werd er amper nog gedronken.

Door allerlei regels en voorschriften is er van de gezelligheid en traditie bitter weinig overgebleven. Daardoor kwam er die donderdag op de jaarvergadering officieel een eind aan de spekclub, die ondanks de officiële naam 'Smakelijk Eten' in de volksmond gewoon Spekclub Tolbert heette, jammer maar helaas. Het was overigens helemaal geen 'Tolberter clubje'. De oorsprong lag in Tolbert, de leden kwamen gaandeweg uit vrijwel alle omringende dorpen. Ze moesten het vooral hebben van mond-tot-mondreclame.

De spekclub werd in 1956 opgericht. Voor en door armere mensen die tijdens de kerstdagen ook wel eens een lekker stuk vlees op tafel wilden. Ze spaarden elke maand een klein bedrag, waarvoor aan het einde van het jaar varkens geslacht en het vlees vervolgens verdeeld werd. Later werden het hoofd van de school, de dokter, een politiemann, een caféhouder, een bankwerker en een elektricien, kortom een doorsnee van de bevolking, ook lid.

De spekclub werd opgeheven in de tijd dat de Kringloopwinkels en de Voedselbank in opmars zijn. De spekclub had een sociale functie, er was solidariteit, samen de schouders eronder met gezelligheid, maar zij pasten blijkbaar niet in het systeem.

♦ *Meindert Bouma*

Donateursmiddag Op scheuvels naar t Muziekcafé

Op zaterdag 1 april (geen grap) om 14.00 uur wordt de CazemierBoerderij min of meer omgebouwd tot muziekcafé.

Crazy Chris (Veeze) brengt anekdotes over Tolbert. Zestig jaar geleden werd een barre Elfstedentocht gereden en een Tolbert jongen heeft daarin onbedoeld een grote rol gespeeld. Samen met filmkunstenaar Tjerk Bekius wordt het een vermakelijke middag, ondersteund door film, muziek en romantiek. We zijn benieuwd wat de kwa-jongens allemaal bedacht hebben. Entree: donateurs gratis, voor de rest € 3,50.

Nieuwe expositie 'Vort Peerd'

In de zomermaanden wordt een tentoonstelling gewijd aan paarden in het Westerkwartier. Het gaat met name om de inzet van paarden in het boerenbedrijf. Maar nevenactiviteiten als ponyclubs, fokverenigingen, menwedstrijden etc. nemen we graag mee. Heeft u mooie foto's, verhalen of voorwerpen die we mogen gebruiken, neem dan contact op met Jur Engels, telefoon 0594-51 68 34.

Excursie

Op zaterdag 13 mei om 13.00 uur vertrekt er een bus naar Oost-Groningen voor een excursie naar Blauwestad (vaartocht Oldambtmeer) en de boerderij Hermans Dijkstra in Midwolde. Aanmelden mogelijk via de website www.cazemierboerderij.nl Kosten: € 50,- p.p.

In de periode 1989 tot 2005 was ik hoofd van de openbare lagere school in Tolbert.

Omdat destijds het aantal leerlingen terugliep werd besloten het oude gebouw te slopen en een nieuwe school genaamd de Beelen in de nieuwbouwwijk Sintmaheerdt te bouwen.

Tijdens een van mijn speurtochten door het oude gebouw vond ik ver weggestopt op zolder de notulen van de ouderraad ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. De notulen waren handgeschreven, meestal in een prachtig handschrift, in schoolschriftjes waarvan er 5 in totaal waren. Ze waren soms moeilijk leesbaar, omdat door de tijd de letters vervaagd waren. Ik begreep dat dit van grote waarde was en borg de schriftjes op in de kluis van de nieuwe school.

Jaren later, toen ik gepensioneerd was werd ik, samen met een groep enthousiastelingen, gevraagd om tijdens de mei periode, de jeugd in de oudheidkamer rond te leiden en hen mee te nemen in thema's rond de Tweede Wereldoorlog. Terwijl ik daarmee bezig was herinnerde ik mij de schriftjes. Ik nam het besluit om ze terug te vragen uit het gemeentearchief en ze eens uitgebreid te bestuderen met het uiteindelijk doel om een beeld te krijgen van een lagere school in oorlogstijd.

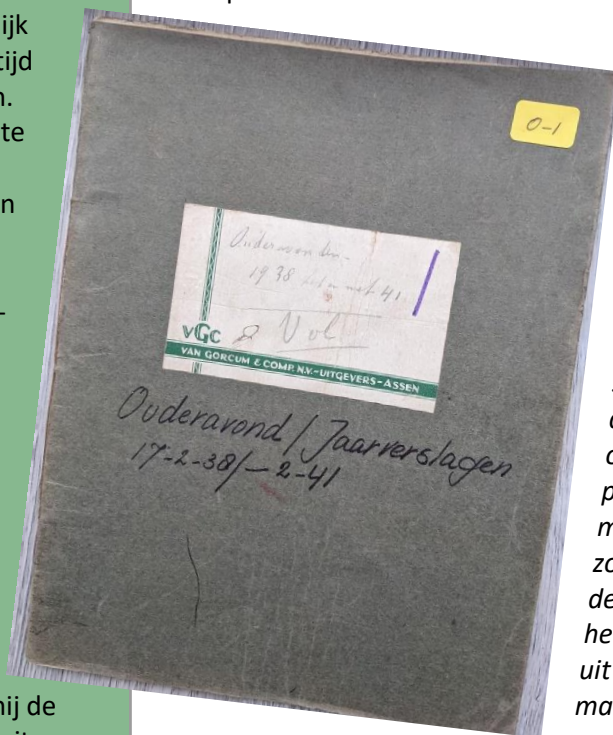
Ik selecteerde een aantal lezenswaardige fragmenten uit de schriftjes over de school gedurende de oorlogstijd.

♦ Jaap Balkema

Een school in oorlogstijd

Pas op de ouderavond van **24 februari 1940** komt voor het eerst de dreigende oorlogssituatie aan bod. Het hoofd is school opent de vergadering en zegt dat het precies een jaar geleden is dat er een ouderavond is gehouden. Sprekers schetst de huidige toestand in de wereld. *"Enkele vaders zoals we weten zouden ook graag hier aanwezig zijn, maar zijn opgeroepen onder de wapenen voor de militaire dienst. Spreker hoopt dat al wat er dreigt spoedig over mag zijn en alle in hun gezinnen zijn teruggekeerd en niet zoals in de mobilisatie van 1914 tot 1918, 4 jaar zal duren."* Vervolgens gaat men over tot de orde van de dag.

Aan het einde van de vergadering volgt een levendige discussie over het eventuele luchtgevaar, als zoiets eens mocht gebeuren tijdens de schooluren. Een aantal ouders is van mening dat de schoolgang het veiligst zal zijn, maar zou er eventueel meer tijd beschikbaar zijn, dan verspreiden en bijvoorbeeld bij de Auwemalaan het land in gaan. Het hoofd der school vindt dit de beste methode. Hij wordt gemachtigd om dit aan de Inspectie mede te delen.

In het jaarverslag wordt gememooreerd dat het afgelopen jaar een oorlogsjaar is geweest, *"maar dat we van geluk mogen spreken dat in onze schoolkring geen slachtoffers vielen te betreuren. In onze gemeente met zijn ruim 9000 inwoners viel op het oorlogsveld een slachtoffer te weten "Theo Catauw" (=Kattauw, red.) uit Zevenhuizen. Ik stel het dan ook hoog op prijs dat we die jonge man, die het offer voor onze gemeente bracht, vanaf deze plaats gaan gedenken. Daarna gaat men weer over naar de normale zaken zoals schoolreisjes Sinterklaasfeest en dergelijke. De voorzitter spreekt aan het einde van de vergadering de wens uit dat het schoolfeest gewoon door mag gaan, niet onder de druk van de oorlogsomstandigheden maar in een tijd van vrede. Bloei het onderwijs in onze school."*

Dat het leven er niet makkelijker op wordt blijkt uit het feit dat er steeds vaker gesproken wordt over de schoolvoeding en de bonnen en dat tot grote spijt zonder resultaat er in Den Haag verzoeken worden neergelegd die niet gehonoreerd worden. Ook de schoolmelk wordt een probleem, evenals de suiker waar regelmatig over gesproken wordt. Daarnaast wordt er heel veel gepraat over de schoolreisjes die steeds dichterbij gepland moeten worden. Dus speeltuin in Paterswolde en die in Quatrebras zijn geliefde doelen. Van de dierentuin in Emmen wordt afgezien omdat dit te gevaarlijk is. Er wordt driftig voor gespaard, maar liefst 5 cent per week wordt door de kinderen meegenomen. Er wordt blijkbaar in oorlogstijd een avondschool ingesteld. In één van de verslagen is te lezen dat er zich al 16 leerlingen hebben aangemeld.

De ouderavond van **maart 1942** mag doorgaan want er is toestemming aangevraagd bij de Procureur-Generaal aan het gerechtshof te Leeuwarden. Voorwaarde is wel dat er niet over politiek mag worden gesproken en dat het gebouw waar de bijeenkomst wordt gehouden voor 23 uur verlaten moet zijn. De avond wordt desalniettemin feestelijk afgesloten door oud-leerlingen die zorgen voor muziek en voordrachten. Zij brachten met hun harmonica's er nog een feeststemming in. Het hoofd der school sluit bijeenkomst om 11 uur met de woorden dat er hopelijk binnen korte tijd een vredesfeest kan worden gehouden.

Op de jaarvergadering van **maart '43** is men uitgeweken naar de zaal van Brandsma omdat de school niet verwarmd was. Naast het zakelijk gedeelte wordt er een lezing gehouden over besmettelijke kinderziektes. De schoolreisjes hebben ondanks de oorlog gewoon voortgang gehad. Aan leerlingen is geen gebrek, de school groeit maar liefst tot 162 kinderen. Het werd wel erg moeilijk om leerkrachten te krijgen en in die tijd mag een vijfde leerkracht worden benoemd. Het verslag eindigt met de wens dat er op korte termijn een vredesfeest kan worden gehouden.

Zo rond het **jaar 1944** wordt er even gesproken over het sluiten van de school, wegens brandstofgebrek, maar gelukkig is dit niet nodig geweest.

Gebrek aan voedsel werd wel steeds nijpender. Het Rode Kruis deelt sinaasappels uit. Ook dreigt er een tekort aan leermiddelen, zoals pennen, schriften en potloden. Handwerken kan niet meer worden gegeven.

Op de ouderavond in **februari 1944**, zegt dominee Bongenaar dat er een onhoudbare situatie is gekomen in vele gezinnen door het tekort aan kleding, schoeisel en klompen!

Ook wordt de school gevorderd door de Duitse weermacht en op staande voet ontruimd voor inkwartiering van Duitse soldaten. De school bleef bezet tot **18 oktober 1944**. Toen de soldaten de school gingen verlaten geel het meer op een verlaten varkenshok dan een school waar les in moest worden gegeven. Vrijgegeven werd de school niet! Maar toch ging het actieve onderwijzend personeel de school weer ontruimen en met het onderwijs werd weer begonnen.

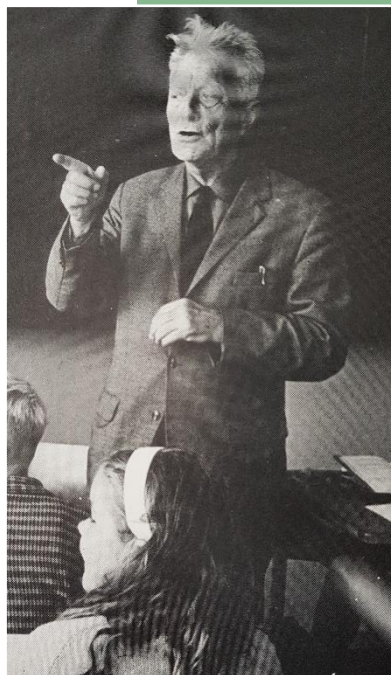
In **juni 1944** wordt besloten het schoolreisje niet meer door te laten gaan. Het lijkt te gevaarlijk te zijn. In maart werd de school opnieuw voor inkwartiering gevorderd. De school werd weer ontruimd, maar de soldaten kwamen er gelukkig niet. In het voorjaars begon het mooi weer te worden en al spoedig kon er weer hele dagen school worden gehouden.

Op de **14e april** kwam de dag van de bevrijding. De ondergedoken schoolvlag werd voor de dag gehaald en bovenop de school geplaatst. Weer werd onze school in beslag genomen, namelijk het gymnastieklokaal. Deze werd beschikbaar gesteld voor de Canadezen, maar ook deze zijn tot nu toe niet gekomen.

Op **6 mei** kwam er bericht van den Burgemeester dat er de 7de mei grote bevrijdingsoptochten moesten gehouden worden. Vlug werd er vergaderd door het personeel. De ongeveer 180 schoolkinderen met het

vaandel van de openbare school voorop maakten een mooi deel uit in de grote bevrijdingsoptochten. De kinderen werden in school getraakteerd op chocolademelk en wittebrood met jam. Vanuit het nationale feestcomité werd een verzoek gedaan aan de oudercommissie om

twee of drie leden aan te wijzen om niet als oudercommissie leden maar als vrije leden zitting te nemen in de Nationale feestcomité. Na langdurige bespreking werd besloten om af te zien van een schoolfeest.

Op de ouderavond van **21 maart 1946** spreekt het hoofd van de school Meester J. Tuintjer (*foto*) over het schoolleven in de afgelopen jaren toen het nog niet vertrouwd was om nog eens ruim adem te halen. Nu de oorlog voorbij is kan er weer worden vergaderd en ook de ouderavond mag weer worden gehouden en men hoeft niet op een vastgesteld uur binnen te zijn. Oorlogsslachtoffers zijn er aan de school gelukkig niet te betreuren, maar wel is het schoolgebouw er niet zonder kleerscheuren afgekomen. De school ziet er haveloos uit met zijn vele dichtgespijkerde ruiten.

TOLBERTER ERF

Redactie:

Greet Atsma-Alberda

Meindert Bouma

Jur Engels (jur.engels@planet.nl)